

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ У СФЕРІ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ

У статті висвітлюються питання основних напрямів реформування та розвитку національної стандартизації у сфері озброєння та військової техніки (ОВТ) в Україні.

Законом «Про державне оборонне замовлення» [1] визначено, що науково-дослідні роботи з розроблення стандартів військового та спеціального призначення належать до оборонного замовлення. Але немає механізму реалізації фінансування цих вимог стосовно стандартизації у сфері ОВТ. Це призвело до того, що державні замовники роботи з розроблення стандартів на ОВТ до державного оборонного замовлення не включають, і хоча розділ «Стандартизація ОВТ» річного плану національної стандартизації регулярно формують та затверджують, кошти на його реалізацію не виділяють.

Державі замовники вимушені закуповувати нормативні документи, адже більшість з тих, що є у державному фонді з ОВТ, вже застаріли.

У зв'язку з браком коштів, інформаційну базу даних державного фонду нормативної документації з ОВТ формують співробітники науково-дослідного сектору стандартизації у сфері ОВТ в ініціативному порядку.

Середній показник оновлення державного фонду стандартів з ОВТ становить менше 1% на рік від загальної кількості стандартів, а у розвинених країнах цей показник у середньому становить від 9 до 10 %. І знову причина — недостатнє фінансування.

З 1994 по 2013 рік в Україні прийнято лише 66 національних стандартів (ДСТУ) на озброєння та військову техніку без урахування змін та доповнень до національних та міждержавних стандартів. У 2013 році було прийнято лише один національний стандарт — ДСТУ В 7371:20013 «Техніка авіаційна військової призначеності. Апарати літальні безпілотні. Основні терміни, визначення понять і класифікація» [2],

розроблений за власні кошти державним науково-дослідним інститутом авіації Міністерства оборони України (МОУ).

Викликає занепокоєння і небажання підприємств оборонно-промислового комплексу України проводити роботи зі стандартизації ОВТ в зв'язку з тим, що отримання швидкого прибутку від таких робіт неможливе, тому замість розроблення національних стандартів підприємства розробляють та упроваджують стандарти організацій та технічні умови, що є менш затратним.

Постійно виникають проблеми між замовником, яким є Мінекономрозвитку України, та виконавцем робіт з розроблення національних стандартів на ОВТ.

Чинний порядок розроблення національних стандартів з ОВТ потребує удосконалення в частині їх прийняття.

На сьогодні оплату робіт з розроблення національного стандарту з ОВТ проводять не після підписання наказу Мінекономрозвитку України щодо його прийняття, а набагато раніше, на етапі подання розробником справи стандарту (якщо інше не встановлено у договорі між замовником та виконавцем робіт).

Договір з розроблення стандарту після прийняття справи стандарту закривається, і розробник, отримавши плату за договором, втрачає всяку зацікавленість у подальших роботах з його прийняття.

Між тим, під час подальшого підготовлення стандарту до прийняття у Мінекономрозвитку України, після проведення експертизи та науково-технічного редагування, зазвичай, виникає необхідність у його доопрацюванні. А за усунення всіх зауважень, доопрацювання, а іноді й повторного погодження після

доопрацювання уже ніхто розробнику не оплачує. Виникає ситуація, коли бюджетні кошти на розроблення стандарту витрачено, а стандарту немає.

Виправити таке становище можна різними способами, зокрема перенесенням оплати з етапу подання справи стандарту на етап його прийняття Мінекономрозвитку України.

Іншим способом стимулювати усунення зауважень після проведення експертизи, редагування та відповідно доопрацювання стандарту може слугувати прийняття замовником у розробника не справи стандарту, а уже доопрацьованого та перевіреного Мінекономрозвитку України перед прийняттям стандарту в складі справи. Тому, враховуючи всі проблеми у сфері стандартизації ОВТ, не викликає сумніву необхідність її реформування.

Останнім часом активізувалася діяльність із поглиблення міжнародного співробітництва, заходи якого здійснюються відповідно до вимог затвердженої Указом Президента України Державної програми співробітництва України з НАТО на 2013 рік [3]. Але відмінність організаційних структур систем стандартизації, структур фондів стандартів, розбіжності у тлумаченні військових та технічних термінів створюють певні труднощі на цьому шляху.

Національні системи стандартизації розвинених країн побудовано за такими принципами:

- добровільність;
- відкритість;
- участь усіх зацікавлених, коли держава є важливим партнером;
- узгодженість;
- урахування рівня розвитку техніки;
- економічна доцільність;
- спрямованість на суспільну користь тощо.

Реалізація цих принципів передбачає, що за військову стандартизацію відповідає МОУ, а роботи із стандартизації ОВТ виконують промислові установи (інститути, фірми, об'єднання) на замовлення Збройних Сил України (ЗСУ) та інших військових формувань, створених відповідно до чинного законодавства.

Із метою економії бюджетних коштів треба вжити заходи щодо максимально широкого застосування стандартів господарської призначеності, як національних, так і міжнародних чи регіональних.

Пов'язування вимог стандартів на продукцію господарської призначеності з потребами оборони країни — це урахування у розроблюваних державних та галузевих стандартах на об'єкти стандартизації господарської призначеності потреб МОУ та інших міністерств (відомств), які використовують ці об'єкти для розроблення та виробництва виробів військової призначеності, оснащення (постачання) ЗСУ та інших потреб оборони країни.

Із одного боку, це скорочує витрати коштів на розроблення військових стандартів, з іншого — дає змогу

скоротити фонд стандартів в оборонній галузі і перевести ці документи з-під контролю МОУ під контроль промисловості.

В умовах змін, що відбуваються в економічних, політичних та соціальних процесах в Україні, суб'єктам стандартизації визначено такі принципи, за якими потрібно проводити реформування системи стандартизації у сфері оборони:

- усебічне вивчення та максимально можливе застосування в інтересах оборони держави позитивного досвіду зі стандартизації інших країн та міжнародних організацій;
- поширення застосування в інтересах ЗСУ та інших військових формувань цивільних стандартів, особливо у випадках, коли це сприяє розвитку прогресивних технологій та удосконаленню співпраці з промисловістю;
- децентралізація військової стандартизації, здійснення її за рахунок коштів відповідних державних оборонних замовників;
- розроблення матеріальних стандартів (стандартів на ОВТ) лише через Технічні комітети відповідно до Закону [4];
- установлення основою для розроблення стандартів, а також технічних умов на військову техніку, загальних тактико-технічних вимог МОУ.

Реалізація зазначених принципів потребує проведення таких першочергових заходів:

- визначення порядку застосування стандартів для забезпечення потреб оборони відповідно до покладених на МОУ функцій;
- приведення у відповідність до вимог Закону «Про стандартизацію» [4] системи основоположних стандартів у сфері оборони та державної безпеки;
- започаткування роботи з перегляду основних систем стандартів, що регламентують процеси планування, розроблення, вироблення та експлуатації продукції оборонної та спеціальної призначеності (СРПВ, КСКЯ, КСЗТВ, ЄСКД тощо);
- продовження вивчення систем стандартизації НАТО, їх складових частин, створення бази даних бібліографічних описань стандартів НАТО, розроблення рекомендацій щодо умов, порядку їх прийняття та упровадження в Україні;
- організація розроблення довгострокових програм із розвитку систем стандартизації у сфері оборони.

Міністерства (відомства), розробляючи галузеві планові документи зі стандартизації закріплених за ними видів ОВТ, повинні ув'язувати їх з програмами розвитку ОВТ, планами науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.

Пропозиції до проектів національних та галузевих планових документів зі стандартизації ОВТ, що їх розробляють підприємства (організації), базові організації та технічні комітети зі стандартизації ОВТ, повинні бути погоджені військовими представництвами на цих підприємствах (організаціях), за їх наявності. ►

МОУ повинно узгоджувати планові документи зі стандартизації ОВТ та контролювати повноту їх пов'язання з державною програмою розвитку ОВТ.

ВИСНОВОК

Роботи зі стандартизації ОВТ потребують негайного реформування та проведення системних змін щодо

взаємодії між усіма учасниками робіт, особливо між МОУ та Мінекономрозвитку України.

Окрему увагу необхідно приділити питанням ведення державного фонду нормативної документації з ОВТ, зокрема створення його електронної бази та максимального використання національних стандартів під час розроблення та вироблення з ОВТ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про державне оборонне замовлення» // Офіційний веб-портал Верховної Ради України // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/464-14>
2. ДСТУ В 7371:20013. Техніка авіаційна військової призначеності. Апарати літальні безпілотні. Основні терміни, визначення понять і класифікація. — [Чинний від 2001-01-01]. — К.: Держспоживстандарт України. — 13 с.
3. Указ Президента України № 371/2013 від 05.07.2013 «Про затвердження річної національної програми співробітництва Україна — НАТО на 2013 рік» // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/371/2013>
4. Закон України «Про стандартизацію» // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2408-14> ■

В. Подоїніцин, начальник науково-дослідного сектору стандартизації у сфері озброєння та військової техніки,

Н. Погребецька, провідний інженер сектору, ДП «УкрНДНЦ проблем стандартизації, сертифікації та якості», м. Київ

НОВИНИ ISO

Експерти відзначають відмінні перспективи для подальшого розвитку екологічних стандартів ISO

Тижень нарад експертів щодо стандарту на системи екологічного менеджменту, а також основних документів, пов'язаних із викидами парникових газів і водним слідом у Панамі на один крок наблизив стандарт ISO 14 001 до нової редакції.

У період із 23 по 28 травня міжнародні експерти розглянули коментарі та питання, отримані в ході перегляду стандарту ISO 14 001. Очікують, що його проект буде опубліковано на початку липня.

Перегляд стандартів на викиди парникових газів для задоволення зростаючих потреб

Протягом тижня експерти також переглядали стандарти на викиди парникових газів ISO 14 064 та ISO 14 065. Ці стандарти опубліковано у 2006 та 2013 роках відповідно, та перегляд полегшить їхнє застосування й актуалізує їх відповідно до поточних вимог ринку та законодавства.

Голова комітету, що працює над цим проектом, Том Бауманн (Tom Baumann) вважає, що перегляд дасть змогу актуалізувати стандарт відповідно до сучасного технічного рівня кількісного аналізу і верифікації викидів парникових газів та інновацій.

Стандарти дають змогу реагувати на зміни екологічної політики

Регулярний перегляд серії екологічних стандартів гарантує збереження ефективності цих інструментів для адаптації до політичних керівних документів, що набуває великої важливості в світлі того, що уряди різних країн беруть на себе серйозні зобов'язання щодо боротьби зі змінами клімату.

Президент США Барак Обама (Barack Obama) оголосив інформацію щодо нової ініціативи стосовно скорочення викидів вуглекислого газу промисловими підприємствами у рамках узятих на себе урядом США заходів щодо боротьби зі змінами клімату. Боб Пейдж, професор Університету Калгарі та Голова групи експертів, які працюють над серією стандартів ISO 14 000 (ISO/TC 207), сказав, що ця ініціатива засвідчує продовження міжнародних переговорів щодо боротьби зі змінами клімату.

Стандарту на водний слід дано зелене світло

Проект стандарту ISO 14 046 на водний слід також перейшов на наступний етап. Експерти дійшли згоди щодо його публікації у формі міжнародного стандарту. Очікують, що остаточний документ вийде в кінці липня. ■